

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ БАЗОВОГО РІВНЯ ІНФЛЯЦІЇ

*М.І. Макаренко, д-р екон. наук, проф.,
Українська академія банківської справи*

Згідно з чинним законодавством Національний банк України є державною установою, відповідальною за підтримання внутрішньої та зовнішньої стабільності гривні. Стала динаміка обмінного курсу національних грошей останніх років досягнута через помірні курсові коливання, забезпечені значним сальдо поточного рахунку платіжного балансу. Однак цінова ситуація в реальному секторі не відповідає потребам зростання виробництва і не забезпечує належного рівня внутрішньої стабільності грошей.

Як відомо, інфляційні процеси є невід'ємною характеристикою фази економічного піднесення. Питання лише в тому, які темпи цінової динаміки вважати припустимими для конкретної країни з перехідною економікою. Правова відповідальність Національного банку за внутрішню грошову стабільність та можливий перехід до використання режиму інфляційного таргетування потребують чіткого визначення: якою мірою фактичний темп інфляції є результатом дії монетарних чинників на реальний сектор, а наскільки зазначений показник зумовлений факторами фіскальної, антимонопольної чи цінової політики. Це означає, що поряд з із заходами НБУ зростання інфляції порівняно з інерційним рівнем можуть спричинити рішення Верховної Ради в частині збільшення ставок чи розширення бази непрямих податків, дії Кабінету Міністрів (при фіскальній експансії та цілеспрямованому підвищенні тарифів на послуги природних монополій), бездіяльність Антимонопольного комітету (у випадку неухвального ставлення до можливих зловживань монополістів своїм становищем на ринку у вигляді необґрунтованого нарощування цін), заходи регіональних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування (при підвищенні регульованих цін і тарифів, що перебувають у їх компетенції). Інфляційний рух цін може також зумовлюватись екзогенними факторами (екстернальна інфляція), за виникнення яких безпосередньої відповідальності не несе жоден з органів державної влади (при неврожаї в сільському господарстві чи здороженні енергоносіїв на світовому ринку мова може йти лише про несвоєчасне упередження цінового шоку). Базова ж інфляція розглядається як рух цін інерційного та монетарного характеру.

Отже, оскільки прямого способу визначення базової інфляції не існує, то цілком можливо отримати її показник шляхом зменшення загального індексу споживчих цін (ІСЦ) на відсоток інституційної та екстернальної інфляції. Таким чином, Національному банку буде надано для відповідного реагування об'єктивний показник базової інфляції, спричиненої випереджальним збільшенням сукупного попиту порівняно із сукупною пропозицією, тобто виокремлення в складі загального показника інфляції її базового рівня.

Важливість проблеми з'ясування складових інфляції засвідчує проект "Комплексної програми розвитку банківської системи України на 2003-2005 роки", де пропонується Кабінетові Міністрів до грудня 2003 р. розробити "методологію обраховування базового рівня інфляції". Однак теоретико-методологічні засади будь-якої проблеми попередньо повинні розроблятися науковцями на основі узагальнення досвіду зарубіжних країн, і лише згодом фахівці Мінекономіки можуть опрацювати методіку обчислення потрібного показника. Однак виконавча влада, очевидно, не надто зацікавлена в розмежуванні відповідальності за інфляцію між різними її гілками. До того ж, цілком можливі міжвідомчі протиріччя з приводу віднесення окремих чинників до базової, інституційної чи екстернальної інфляції. Тому, як видається, фахівців НБУ слід озброїти аналітичним апаратом, який можливо застосувати без залучення додаткових статистичних даних Мінекономіки чи Держкомстату.

Автором розроблена і пропонується до використання власна методіка статистичного аналізу помісячних показників інфляції, на основі якої можна визначити: 1) у якому відношенні до цінового тренду перебуває значення *ІСЦ* поточного місяця; 2) як співвідноситься поточний *ІСЦ* із сезонними коливаннями споживчих цін; 3) якою мірою інфляція зумовлена здороженням продовольчих товарів, непродовольчих товарів або ж послуг; 4) як змінився в поточному місяці інфляційний потенціал економіки внаслідок різношвидкісної динаміки оптових і роздрібних цін; 5) як співвідноситься *ІСЦ* поточного місяця з очікуваним рівнем інфляції у річному вимірі.